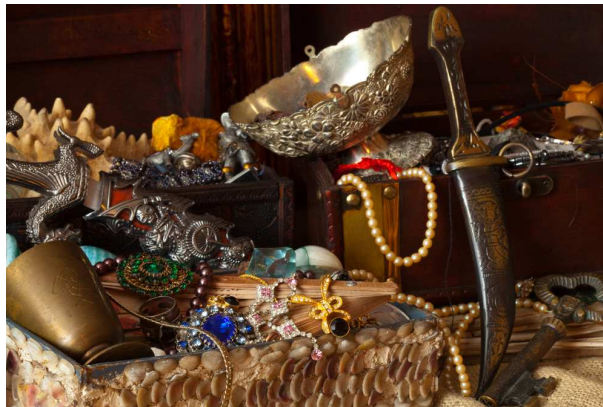

1. Oto pieniądz

Staropolskie przysłowie głosi, że: **Pieniądze to nie wszystko, ale wszystko bez pieniędzy to nic.**

Trudno wyobrazić sobie świat bez pieniądza, każdy kraj ma swoją walutę , a jej dzieje sięgają najdawniejszych czasów. Ale co to jest pieniądz? Odpowiedź wcale nie jest prosta. Dla nas są to z pewnością monety, banknoty czy karty bankowe, ale dawniej były to muszelki, paciorki, sól, czy też kamienie. Wszystkie te przedmioty pod wspólną nazwą „pieniądz” łączy fakt, iż są one powszechnie akceptowanym dobrem, za pomocą którego dokonujemy płatności lub wywiązujemy się ze zobowiązań.

Każde dobro, które jest powszechnie akceptowane jako środek płatniczy, jest pieniądzem.

2. Dziwne pieniądze

Pieniądze w dużej mierze kształtują historię. Osiadły tryb życia spowodował szybko rosnące zapotrzebowanie na towary i usługi. W kulturach pierwotnych pojęcie pieniądza jako osobnego środka płatniczego nie istniało. Początkowo wymieniano towar za towar, handel odbywał się jako **barter**, czyli wymiana “przedmiot za przedmiot”. W niektórych plemiennych społecznościach płacono tym, co miało uznaną wartość: ozdobami , narzędziami, żywnością, tkaninami. Na terenach rolniczych wartość różnych dóbr przeliczano na zboże. Ludy, u których większą rolę odgrywało pasterstwo, hodowla, za środek płatniczy uznawały bydło. Szybko zorientowano się, iż taka wymiana ma istotne wady: jest uciążliwa i niesprawiedliwa, gdyż wartość użytkowa przedmiotów nie była jednakowa i nie prowadziła do zaspokojenia wszystkich potrzeb. W związku z tym zaczęto pewne towary traktować jako odpowiedniki dzisiejszego pieniądza nazywanym wówczas „**placidłem**”. Placidła charakterystyczne były dla okresu handlu wymiennego i traktowane były jako pieniądz pierwotny. Naukowcy wymieniają 150 rodzajów placideł.

Przykłady płacideł:

- Muszle stanowiły środek płatniczy nie tylko w Chinach. Używano ich również w Indiach i Japonii, a także wśród niżej rozwiniętych cywilizacyjnie ludów żyjących w Afryce, Azji i Oceanii. Do dziś takie pieniądze z muszli są w użyciu na niektórych wyspach na Pacyfiku. W niektórych kulturach rolę płacideł spełniały kamienne przedmioty lub kawałki kamieni. Mogły to być kamienne toporki (Nowa Gwinea, Europa Środkowa), krążki z marmuru (Nowe Hybrydy), agat (Borneo) czy nefryt (Chiny).
- W Lacjum (kolebce starożytnego Rzymu) płacideł było bydło (łacińskie słowo „pecus” oznacza bydło, stąd pochodzi słowo „petunia” czyli ‘pieniądze’). Także Słowianie posługiwali się w rozliczeniach handlowych bydłem rogatym.
- Skóry zwierząt futerkowych – stąd nazwa chorwackiej waluty „kuna”.
- Gródki soli otrzymywane dzięki odparowaniu solanki.
- Nawet po wprowadzeniu pieniądza w Wielkopolsce i Małopolsce płacono głowami wiewiórek.
- Sztabki soli sygnowane pieczęcią cesarską w Chinach.
- Konie u koczowniczych ludów Azji – Scytów i Awarów.
- Obole, czyli druty żelazne w starożytnej Grecji.
- Tytoń w pierwszych latach uzyskania niepodległości w Stanach Zjednoczonych.
- W latach kryzysu PRL-u wartościowe towary: kawa, czekolada, markowy alkohol, ale także pończochy czy rajstopy.

3. Pieniądz kruszcowy

Wraz z rozwojem cywilizacji i handlu ludzie poszukiwali coraz doskonalszych środków wymiany. Dzięki swojej trwałości, ze względu na małą objętość, łatwość transportu i podzielności na mniejsze części okazały się nimi metale, żelazo oraz miedź. W związku z upowszechnieniem produkcji żelaza, również i metale szlachetne, czyli złoto, srebro czy też platyna. Początkowo wymianie podlegały ich nieobrobione bryłki. Przy zakupie danego towaru trzeba było za każdym razem odważać niezbędną do zapłaty ilość metalu. Jednak i ten rodzaj pieniądza nie był wolny od wad. Uciążliwe było kontrolowanie ilości i jakości metalu, którym dokonywano płatności.

Rozwiązaniem tego problemu stało się wybijanie na bryłach stempli mających wykazać ich pochodzenie i gwarantować, że zostały odlane z niezafałszowanego kruszcu oraz że mają odpowiednią wagę. Kruszcze i kamienie szlachetne stały się pierwowzorem pieniądza.

4. Pierwsze monety

Moneta jest kawałkiem metalu, trwale oznakowanym w celu zagwarantowania jej wartości jako pieniądza. Od wartościowego kruszcu znakowanego pieczęcią do wynalezienia monety świat dzielił już tylko jeden krok. Najstarsze znane nam monety powstały w VII wieku p.n.e. w greckich koloniach na terenie Lidii, kraju leżącym w granicach dzisiejszej Turcji. Monety lidyjskie wykonane były z elektronu, czyli naturalnego stopu złota i srebra. Ostemplowane były znakami gwarantującymi wagę kruszcu, a tym samym jego wartość. Owo stemplowanie zwie się biciem monety. Stempel na monecie był osobistą pieczęcią lub oznaką osoby, która gwarantowała wagę monety. Warto zaznaczyć, że lidyjscy królowie używali jako symbolu głowy lwa.

Mniej więcej w tym samym czasie monetami zaczęli posługiwać się mieszkańcy Chin. Od greckich i lidyjskich monety chińskie odróżniał wykonany po środku otwór. Na dalekim wschodzie - w Indiach i Chinach – dużo wcześniej, bo kilka wieków p.n.e. mieszkańcy posługiwali się monetami w postaci cienkich prostokątnych blaszek srebrnych. Natomiast w Chinach podobno już w X wieku p.n.e. znano i posługiwano się drobnymi miedzianymi monetami, choć pierwsze monety przypominały kształtem narzędzia np. motyk. Przełomem było wprowadzenie przez cesarza chińskiego Szy-Huang-ti w 221 r. p.n.e jednolitych okrągłych monet z kwadratowym otworem pośrodku – wzór ten służył Chińczykom aż do 1912 roku.

Popularność monet postępowała powoli, kolejne państwa starożytne przekonywały się do funkcji i wygody pieniądza w postaci monet. Rzym wprowadził je w IV wieku p.n.e. a Kartagina w III wieku p.n.e.. Na przełomie kolejnych lat monety stały się nieodłącznym składnikiem cywilizacji europejskiej.

W państwach położonych nad Morzem Śródziemnym używano różnych metali do wyrobu monet, np. w Sparcie posługiwano się monetami spiżowymi, brązowymi lub żelaznymi.

W czasach chrześcijańskich wielokrotnie klasztory wyrabiały własne monety. Działo się tak w prowincjach władanych przez biskupów lub tam, gdzie za zgodą władcy panującego duchowni zajmowali się wyrabianiem pieniędzy.

Opracowano na podstawie:

- T. Małkowski, J. Rzeźniowiecki, „*Historia i społeczeństwo*”,
- T. Kałkowski, „*Tysiąc lat monety polskiej*”,
- Z. Dobosiewicz, „*Bankowość*”,
- J. Kuczałek, D. Ura, M. Urban, „*Wiedza o społeczeństwie*”,
- M. N. Rothbard, „*Złoto, banki, ludzie – krótka historia pieniądza*”,
- H. Cywiński, „*Dziesięć wieków pieniądza polskiego*”.